

"ברגע שניתלה בן-יוסף, היה ברור לי שעלי למלא את מקומו. אלפים הרגישו כמוני. הייתי בז לעצמי אילו נהגתי אחרת..."

המאבק המר, לחייסלמות, שניהלו אצל ולח"י שנים אחדות לאחר-מכן. נדמה לי שעדותי יכולה בכל זאת לתרום דבר, שאינו מופיע בסיפורים של המנהיגים והמפקדים שכתבו על מלחמת המחתרת: מה הרגיש צעיר פשוט שהצטרף לאירגון, מה נעשה בליבו וסביבו. ייתכן שתדבר מאפשר חסות מסקנות מסוימות, שהן נכונות גם כיום — כאשר השילטון הוא בידנו, ובניו של עם אחר הם המתקוממים נגד שילטון זה.

אורי אבנרי

בשבוע שעבר הבעתי, במאמרי "גורל בארקה", את חדיעה שהרבה שגיאות של הממשל וכוחות-הביטחון בגדה ובגליל היו נמנעות, אילו היו מנהיגי המדינה אי פעם במחתרת אמיתית, והבינו את הכללים הפועלים בה והמשפיעים עליה. רשמתי להלן כמה זיכרונות, כדי להדגים כמה התכונות, אני עושה זאת בהיסוס רב, כי חלקי במחתרת היה כימעת אפסי. הצטרפתי לאצ"ל לפני יום-חולדתי ה-15, ופרשתי, אחרי שני פילוגים מכאיבים, קודם שמלאו לי 18, כאשר התקומם הגיוני יותר ויותר נגד התפיסות של האירגון, בתחומים רבים. שלוש שנים אלה, אף שהיו אחת החוויות חזות ביותר בחיי, היו עדיין רחוקות מן

זיכרונות מן המחתרת

ואז, ביום בהיר אחד, קראתי בעיתון ששלמה בן-יוסף נידון למוות. ברור לי, כיום, שהאנגלים לא יכלו לנהוג אחרת. אחרי שכבר הוציאו להורג כמה וכמה בראשי המרד הערבי. בן-יוסף ירה בנשים ובילדים, ומבחינת החוק לא היה הבדל בינו לבין "אנשי הכנוסות" הערביים.

אבל לא כך ראינו את הדברים אז. עקבנו בנשימה עצורה אחר המאבק המישפטי, שניהל פרקליט מזהיר מקנדה, פיליפ ג'ונס, אחיו של דוב יוסף. הועם עלה על גדות ליבנו, כאשר נגזר דין-מוות. המאמץ להצלת חייו של בן-יוסף הטביע את חותמו על כל חיינו. עד השניה האחרונה האמנו שהאנגלים לא יעזו להוציאו להורג.

ואז, ביום נורא אחד, ניתלה בן-יוסף — היהודי הראשון שהוצא להורג על-ידי השילטון הבריטי. על קיר תאו כתב את המילים שכתב זאב ו'בוטניסקי, "למות או לכבוש את ההר", והוא שר את ההימנון ברגעיו האחרונים.

קראתי כל זאת בעלונים מחתרתיים. הדברים השתלבו בלבי עם כל שירי-הגבורה ששרתי. כחיי, עם כל סיפרי הגבורה שקראתי וסיטרי-הגבורה שראיתי. ברגע שניתלה בן-יוסף, היה ברור לי שעלי למלא את מקומו. אלפים הרגישו כמוני. הייתי בז לעצמי אילו נשארתי עומד מן הצד. רציתי לנקום באנגלים.

כאשר החליט השילטון להוציא להורג את בן-יוסף, פעל בוודאי על פי חישובים פוליטיים הגיוניים. אבל הוא לא חשב עלי, ועל רבבות הצעירים העבריים בארץ. כאשר התחלק החבל סביב צווארו של בן-יוסף, עלתה המחתרת על דרך-המלך. אלפים היו מוכנים להצטרף אליה, ומאות אכן עשו זאת. התוצאות ניראו כעבור שנים. ● מסקנה: אין לזנוח שהוא מסוכן יותר לשילטון זר, מאשר הלוחם המת. הוא מצמיח הרבה הרבה לוחמים חיים.

המסיתים

א הסתרתי את זעמי והתרשנותי. ביטאתי אותם בכל שיחה עם חברים וידידים. התקרבותי או ליום-הולדתי ה-15, ועבדתי כפקיד אצל עוררדין.

פעם עמדנו, כמה פקידים צעירים, בבניין בית-המשפט המחוזי (ששכן אז ברחוב יהודה הלוי 35 בתל-אביב) והתווכחנו בלחה על ההבלגה והתגובה. אחד הפקידים, מבוגר ממני, העיף בי מבט מורד. כעבור כמה דקות משך אותי הצידה. רשאל אם אני מוכן לשוחח עימו ברישנות. הסכמתי, בסקרנות גוברת. קבענו שעה ומקום למחרת היום, ואני חזרתי לעבודתי. המיסדרון היה מלא שוטרים בריטיים, ועל הדוכן ישב שופט אנגלי. אני זוכר מה היה שמו של אותו צעיר, שגרם למפגש זה מכריע בחיי. כאשר נפגשנו, השביע אותי לסודיות מוחלטת. הוא גילה שהוא שייך למחתרת, ששמה "האירגון הצבאי הלאומי". השם הזה לא היה אז עדיין ידוע ברבים. הוא הציע לי להצטרף. הוא לא העלים ממני דבר. הוא דיבר על הסכנות, על מה שיהיה צפוי לי אם אתפס, על העינויים במרתפי הבולשת הבריטית, על המאסר. הדוגמה של בן-יוסף היתה טריה ומאיימת. לבי הלם בחזקה. ביקשתי שהות של 24 שעות.

במשך אותן 24 שעות ריחפתי בעולמות אחרים. כל עודמי השתנה בדימיון. האם לזכת את האירגון, להיות אחד מקומי החיבורים העושים את ההיסטוריה, לחסותן מדי יום, לאחוז בנשק? האם אין זה חלום? בערב, אחרי הארוחה, ביקשתי את אבי לצאת עימי לרחוב. גרנו אז ברחוב דינגוף, לא רחוק מרחוב גורדון. השבעתי גם אותו לסודיות וסיפרתי לו מה קרה. שאלתי בעצתו. לא היה דבר בעולם שהיה לחוק מאבי יותר מאשר אלימות וטרור. בגרמניה חונך על בירכי ההומאניזם, והוא היה אידיאליסט ואופטימי ללא-תקנה. הוא השיב שאינו יכול לייצג לי, עלי לנהוג לפי הבנתי ורשיליבי.

עברו שנים רבות עד שהבנתי את כל ההיכמה וההקרה העצמית שהיו כלולות בתשובה פשוטה זו. מאז, במשך כל שנות פעולתי באירגון, לא שאל אותי עליו, ולא דיברתי עימו על נושא זה. עם הצטרפותי למחתרת, נותק במידה רבה הקשר שלי עם הוריי. עברתי לעולם אחר.

אילו קרא מושל-המחוז הבריטי בשעתו את התיאור הזה, היה בוודאי מאשים את אבי בחוסר-אחריות מחריד, על שהפקיר את בנו בידי הטרוריסטים. את הצעיר שגייס אותי, ואת חבריי, היה מגדיר בלי היסוס כ "מסיתים".

● מסקנה: כאשר מתחילה התערורות לאומית אמיתית, כל אדם ברחוב הוא "מסית". אבות מתונים ומוזגים לא ימנעו מבניהם להצטרף אל הלוחמים, ואף יתגאו בסתריליבם במעשיהם. המושל הזר לעולם אינו מבין זאת, ועל כן אינו מסוגל אלא לשפוך עוד ועוד שמן על המדורה.

הכרוזים

פנינו, בחודשים שבהם בשלה בליבי ההחלטה להצטרף ללוחמים, מבלי שהבחנתי בכך, עברו בידי הרבה פיסות-נייר.

היו אלה דפים משוכפלים. הנייר היה פשוט, השיכפול היה פרימיטיבי. הדפים לא היו חתומים. עד היום אין לי מושג מי כתב אותם, מי הדפיס, מי הפץ. אלי הם הגיעו מידי ידידי-משפחה, אדם מבוגר מן היישוב, רוויזיוניסט סלאוני. כשגמרתי לקרוא אותם,

• בדרך-כלל קראו לאירגון בשם "הגנה ב' " או "ההגנה האזרחית" או "הימנית". רק אחרי שהתפלג ב-1936, בין מחייבי ושווללי ההבלגה, השתמש השם "האירגון הצבאי הלאומי". מחייבי ההבלגה חזרו להגנה הכללית, "השמאלית", ונקראו בפנינו ש"ד, ראשי-התיבות של "שמונה-עשר דקעס". אני מניח שהמיספר התייחס למפקדים שחזרו להגנה.

י שבתאי לא מכבר בחדר של בית-מלון, אישם באירופה, ושוחחתי עם פלסטיני צעיר, הממלא תפקיד פוליטי חשוב. תמיד, בכל המפגשים מסוג זה, שולטת הסקרנות ההדדית. מה חושב הצד השני? כיצד פועל מוחו? מהם האירועים שעיצבו את חייו? איך קרה מה שקרה?

"קראתי שהיית בנעוריד במחתרת האירגון", אמר בעדי-שיחתי, "איך זה יכול להיות? איך הגעת לזה?"

"זה היה טיבעי לגמרי", השבתי, וסיפרתי.

אדם מת

עכשיו היה שלמה בן-יוסף. הוא היה עולה חדש מפולין, בית-ר. בתמונות חבש כובע-מיצחיה.

הוא התגורר בראשי-פינה, שם החזיקה בית-ר קומונה. היו לבית-ר כמה קומונות כאלה בארץ, שנקראו "פלוגות גיוס" והיו מעין תשובה לקיבוץ.

מעשהו של בן-יוסף היה עלוב למדי. אחרי שהותקף אוטובוס יהודי באזור צפת (כמדומני) הוא ארב לאוטובוס ערבי, מלא נשים וילדים, וירה בו. הוא לא הצליח להרוג איש, נעצר על-ידי הבריטים והועמד לדין.

כיום אין מושגו של בן-יוסף נראה כמיבצע מפואר. אך בעינינו, אז, היה זה שיא של גבורה ואומץ-לב.

מזה שנתיים סערו בארץ "המאורעות" — סידרת השביתות והפיגועים שהערבים ראו בה את "המרד" הגדול שלהם. הם התחילו באחד הימים, כשהייתי בכיתה ו', אבי בא לקחת אותי מבית-הספר, וכמוהו עשו הורים מודאגים רבים אחרים, מייד כשנתקבלה הידיעה שעשרות יהודים נהרגו ביפו בידי ההמון הזועם.

מאז היה נטוש ביישוב הוויכוח הגדול על "ההבלגה". חיים וייצמן ודויד בן-גוריון אמרו שאסור להשיב בטרור על טרור, ויש להתאפק. בוודאי היו להם שיקולים פוליטיים מתוחכמים, אבל הם לא עניינו אותנו. לנו, שהיינו אז בני 13 או 14, נראה הכל פשוט בתכלית: הם הורגים אותנו, ואנו צריכים להרוג אותם. יורים עלינו, עלינו לירות בהם. מנהיגי היישוב אינם אלא חבורה של סחדנים, עבדים נרצעים של השילטון הבריטי. קראנו על פעולות-התגובה של יהודים אלמונים, וליבנו היה עם מבצעתן. הם ניראו לנו כגיבורים, המחרפים את נפשם למען העם. קינאנו בהם, ורצינו להיות כמוהם.

שוטרים בריטיים ברחוב תל-אביב: להימנע מעימות